

ΠΕΡΙ ΤΟ ΣΤΙΧΟΥΡΓΗΜΑ
ΣΥΝΑΞΑΡΙΟΝ ΤΩΝ ΕΥΓΕΝΙΚΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΤΙΜΙΩΤΑΤΩΝ ΑΡΧΟΝΤΙΣΣΩΝ

Κατὰ τὸ 1905 ὁ ἀείμνηστος Κίρολος Krumbacher ἐξέδωκεν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς Βενετακῆς Ἀκαδημίας, καὶ ἐκ κώδικος τοῦ Collegio Greco τῆς Ρώμης, ΙΣΤ' αἰῶνος, στιχοῦργημα ὑπὸ τὸν τίλον «Συναξάριον τῶν εὐγενικῶν γυναικῶν καὶ τιμιωτάτων ἀρχοντισσῶν», τοῦ ὁποίου προέταξε λαμπρόν, κατὰ τὴν συνήθειάν του, πρόλογον, ἐν ᾧ ἐξετάζει πολλὰ ζητήματα σχετικὰ μὲ τὸν ποιητὴν καὶ τὸ στιχοῦργημά του.

Τὸ ποίημα, τὸ ὁποῖον ἔτυχε δευτέρων φροντίδων¹, αὐτὸ καθ' αὐτὸ δὲν ἔχει λογοτεχνικὴν ἀξίαν. Ὁ κακὸς στιχοπλόκος παραβιάζει τὴν ὁμοιοκαταληξίαν, διὰ τὴν ὁποῖαν σχηματίζει ἀνυπάρκτους τύπους, παρατονίζει, οἱ στίχοι του εἶναι πολλάκις ἢ ἡμιτελεῖς ἢ ἄμετροι ἢ ὑπερμετροι, ἢ γλῶσσά του εἶναι ἀνουσίως μικτὴ καὶ τὸ θέμα του πραγματεύεται μὲ ἀθυροστομίαν περισσὴν ὑπενθυμιζουσαν τὰ στιχοῦργήματα τοῦ Στεφάνου Σαχλίκη, τὸν ὁποῖον καὶ μιμεῖται πολλαχοῦ.

Ἄφ' ἑτέρου τὸ ἐργίδιον ἔχει σημασίαν διὰ τὴν μελέτην τῆς δημώδους Ἑλληνικῆς γλώσσης κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, καθ' ὃν, ὡς ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ Krumbacher (σελ. 371) ἐγράφη τοῦτο ὡς καὶ τὰς συνηθείας τῶν τότε γυναικῶν καὶ τὸν σύγχρονον πολιτισμόν.

Ὁ ποιητής, ὀρθῶς ποιῶν, ἐτήρησεν ἀνωνυμίαν, τοῦτο δὲ δυσχεραίνει τὸ ζήτημα τῆς καταγωγῆς του καὶ ἐπομένως τῆς ἐξακριβώσεως τοῦ τόπου εἰς ὃν ἀναφέρονται τὰ ὑπ' αὐτοῦ περιγραφόμενα. Ἐκ τῆς γλώσσης μόνον τοῦ στιχοῦργήματος καὶ τινῶν ἄλλων ἐνδείξεων δύναται τις νὰ εἰκάσῃ τὴν πατρίδα τοῦ γράψαντος.

Ὡς παρετήρησεν ὁ Krumbacher (σελ. 372) καὶ ὡς ἔξ αὐτοῦ τοῦ στιχοῦργήματος φαίνεται, ὁ ποιητής ζῆ εἰς τόπον φραγγοκρατούμενον, μᾶλλον δ' ἐν Κερκίρα κατὰ Krumbacher (373), ἀποκλειομένης τῆς Κρήτης, ἀφ' οὗ οἱ στίχοι δὲν εἶναι εἰς τὸ γνήσιον Κρητικὸν ἰδίωμα διατετυπωμένοι.

---

¹) Διορθώσεις καὶ ἐρμηνείας εἰς τὸ στιχοῦργημα ἐδημοσίευσαν οἱ I. Ψυχάρης ἐν BZ, 16, 156 ἐξ., Γ. Χατζιδάκις ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, 2, 67 ἐξ., Στέφανος Ξανθοῦ διδης ἐν BZ, 16, 470 ἐξ., Ν. Βέης ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Παρνασσοῦ 9, 133 ἐξ. καὶ οἱ Ἀθανάσιος Παπαδόπουλος Κεραμεύς, H. Pernot καὶ D. Hesseling ἐν BZ, 15, 501 ἐξ.

Ὁ Στέφανος Ξανθουδίδης τοῦναντίον (BZ, 16, 476 - 477) παρατηρεῖ ὅτι, κατὰ τὴν ἐντύπωσίν του, τὸ ποίημα ἐγράφη εἰς μίαν τῶν πόλεων τῆς Κρήτης ὑπὸ καθολικοῦ ἔχοντος ὡς μητρικὴν γλῶσσαν τὸ Κρητικὸν ἰδίωμα καὶ ὅτι τὸ στιχοῦργημα ἐκμίσθη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Γούρκων εἰς τινα τῶν Ἰονίων νήσων καὶ ἐκεῖ ἀνεγράφη ἀλλοιωθὲν γλωσσικῶς.

Ὅφειλω νὰ παρατηρήσω : α') ὅτι τὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα τοῦ ποιήματος ἐλάχιστα ὑποδηλοῦσι τὸ ἰδίωμα τῶν Ἰονίων νήσων καὶ β') ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῷ ἄλλα προδίδοντα τὴν ἀρχικὴν Κρητικὴν προέλευσίν του, καίτοι ὁ ποιητὴς δεινῶς κακομεταχειρίζεται τὴν γλῶσσαν, ἥτις εἶναι παράδοξον μείγμα τύπων.

Οὕτω μεταχειρίζεται ὁ στιχοῦργὸς τὸ ῥῆμα *συνιβάζω* (στ. 27) = *συμβιβάζω* ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ συμφωνῶ, ὅπερ σήμερον μόνον ἐν Κρήτῃ εἶναι ἐν χρῆσει, τὸ *τάσσω* (στ. 296) ἀντὶ *τάζω*, ὅπερ ἐπ' ἴσης συχνὰ ἐν Κρήτῃ λέγεται, κείμενον καὶ παρὰ Σαχλίχη (Γραφαὶ καὶ ἐρμηνεῖαι 87, καὶ στίχοι στίχ. 289) καὶ Ἐρωτοκρίτῳ (Γ' 1394, 1397), τὸ *καθεῖς* (στ. 175) νῦν ἐν Κρήτῃ *καθαεῖς* καὶ ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Μορέως (στίχ. 1395) *κατὰ εἷς*, τὸ ἐπιφώνημα θαυμασμοῦ καὶ ἀπορίας *γιδὲ* (στ. 864) ὅπερ εἰς Κρητικὰ δημῶδη ᾄσματα καὶ ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Μορέως (στίχ. 7218) ὡς *ἐδὲ* φέρεται, τὸ ἐπίρρημα τὸ *συχνὸ*, (στίχ. 939) ἀντὶ τοῦ *συχνά*. Ἐπ' ἴσης Κρητικὸν εἶναι τὸ *κουζουλὰδα* (στίχ. 1020, 1123) = ἀνοησία, ὅπερ μετὰ τοῦ ἐπιθέτου *κουζουλὸς* εἶναι μυριόλεκτον ἐν Κρήτῃ. Τὴν Κρήτην πάλιν ὑποδηλοῖ καὶ τὸ κατωτέρω μνημονευόμενον *τρελλῆς*, ἀντὶ *τρελλός*. Τέλος εἰς τὸν στίχον 352 χρησιμοποιεῖ ὁ στιχοπλόκος τὴν λ. *ὁδός*, «*νὰ πάη τὴν ὁδόν της*», ἥτις εἰς τὴν νότιον Ἑλλάδα μόνον ἐν Κρήτῃ ἀπαντᾶται ἐν παροιμίαις *καπέλλι μπέμπεις ἔς τὴν ὁδὸ γλάκα καὶ μοναχός σου*, παλαιότερον δ' ἦτο συνήθης εἰς τὰ Κρητικὰ δράματα Στάθην, Ἐρωφίλην, Γύπαριν καὶ Φορτουναῖον².

Ἄλλὰ καὶ ἄλλα τινὰ ὑποδεικνύουσι τὴν Κρήτην. Ἐν στίχῳ 1197 λέγεται ὅτι ἡ ἄπιστος εἰσάγει εἰς τὸν οἶκόν της τὸν ἐρωμένον της λέγουσα ὅτι εἶναι ἐξάδελφός της, τὸν ὅποιον ὁ ποιητὴς (στ. 1197) χαρακτηρίζει ὡς ξάδερφον «*ἀπὸ τῆς συκίας τὸ γάλα*», φράσις, ἥτις καὶ σήμερον λέγεται παροιμιωδῶς ἐν Κρήτῃ πρὸς δήλωσιν ἀτόμου ἐντελῶς ξένου καὶ οὐδεμίαν σχέσιν ἢ συγγένειαν ἔχοντος³.

Εἰς τὸ ἡμέτερον ποίημα φέρονται οἱ ἐξῆς παροιμιώδεις στίχοι (285 ἐξ.).

²) Πβ. Στ. Ξανθουδίδου Ἐρωτοκρίτος 640 καὶ Φ. Κουκουλέ Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμὸς 4, 318.

³) Πβ. Στ. Ξανθουδίδου, Συμβολὴ εἰς τὸν Weibespiegel BZ, 16.477.

...τρία κακὰ εἶσιν τὰ διώχουσι τοὺς ἀνθρώπους
καὶ ἐβγαίνουν ἀπὸ τὰ σπίτια τοὺς καὶ ἔχουσι πίκρες μεγάλες
ἦγουν ὁ καπνὸς καὶ ἡ βροχὴ καὶ ἡ σκληρὴ γυναῖκα

Ἡ παροιμία αὕτη, ἡ ὁποία στηρίζεται εἰς τὸ τοῦ Σολομῶντος «σταγόνες ἐκβάλλουσιν ἄνθρωπον ἐν ἡμέρᾳ χειμερινῇ ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ»⁴, καὶ ἦτις ἦτο καὶ Βυζαντινὴ «ἡ γυνὴ μου ἐξωλόθρευσέ με ἐκ τοῦ οἴκου μου» καὶ ἐν χρήσει κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα⁵, σφύζεται νῦν αὐτούσιος παρὰ τοῖς Κρησί, οἵτινες λέγουσιν :

ἡ σταλαγόνα κι' ὁ καπνὸς καὶ ἡ κακὴ γυναῖκα
τὸν ἄντρα ἐπορίσατε ἀπὸ τὸ σπίτι μέσα⁶.

Καὶ ἡ χρῆσις λοιπὸν τῆς παροιμίας αὐτῆς Κρητὰ ὑποδηλοῖ τὸν ποιητὴν τοῦ ἐπαινοῦ τῶν γυναικῶν.

Ἐνταῦθα παρατηρῶ ὅτι δὲν εἶναι ὀρθὴ ἡ ἐκφρασθεῖσα γνώμη ὅτι ὁ ποιητὴς περιγράφει Βενετικὰ ἔθιμα ὅταν ψέγη τὴν συνήθειαν τῶν γυναικῶν νὰ ξανθίζουσι τὴν κόμην των. Τὸ ἔθιμον ἦτο παλαιότερον καὶ κοινότερον Βυζαντινόν, ὡς ἔδειξα ἀλλαχοῦ⁷.

Ἡ γραφὴ τοῦ κώδικος καὶ αἱ συντομογραφίαι παρέχουσι πολλὰς δυσκολίας καὶ πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι ὁ ἐκδότης ὀρθῶς ἐν πολλοῖς ἀποκατέστησε τὸ κείμενον, ὡς ξένος ὅμως παρενόησε καὶ παραδιώρθωσε μέρη τινὰ τοῦ κειμένου, ὡς καὶ ἄλλοι πρὸ ἐμοῦ παρετήρησαν, δὲν ἐτόνισε δ' ὀρθῶς ὠρισμένας λέξεις, καὶ δὴ τὰς ἐγκλινομένας, τὰς ὁποίας ἐν τούτοις λέγει (σελ. 365) ὅτι ἰδιαιτέρως ἐπρόσεξεν.

Δείγματις χάριν ἀναγράφω τὰ ἐξῆς ὀλίγα παραδείγματα.

Ἐν στίχοις 56 καὶ 57 ἐτύπωσεν :

ὁ θάνατος ἀρπάζει μᾶς καὶ βάνου μᾶς εἰς τὸ χῶμα
καὶ τὴν ψυχὴν τὴν δολερὰν ἐμπάζουν τῆ εἰς τὸ βροῶμα

ἀντὶ : ἀρπάζει μας, βάνου μας, ἐμπάζουν τη.

Ἐπ' ἴσης ἀντὶ τοῦ : ὡσὰν τὸ λέσι μερικοὶ φρόνιμοι καὶ προφήτες (στ. 70). ἔπρεπε νὰ τονίσῃ : ὡσὰν τὸ λέσι μερικοί.

Ἐν στίχῳ 146 γράφει :

ὅπου ἔδειξες τὸ θαῦμα σοῦ εἰς ἐκεῖνο τὸ θηρίον

⁴) Παροιμ. ΚΖ' 15. Πβ. καὶ Ν. Πολίτου, Παροιμ. 3, 457, 46.

⁵) Τότε τὴν ἀναφέρει ὁ Βάργε εἰς τὴν συλλογὴν τῶν παροιμιῶν του.
ὁ καπνὸς καὶ ἡ γλωσσοῦ διώχει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸ σπίτι του

βλ. Ν. Πολίτην, Ἐνθ' ἄν. 2, 51, 1.

⁶) Ἡ παροιμία καὶ παρὰ τοῖς Μηλίοις, οἵτινες εἶναι ἄποικοι Κρητῆς. Οἱ Μήλιοι λέγουσι : ὁ σταλαῖτός καὶ ὁ κακὸς γείτονας βγάει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸ σπίτι (Ν. Πολίτου, Παροιμ. 3, 457, 46).

⁷) Φ. Κουκουλέ, Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμὸς 4, 372, 373.

ἀντί: τὸ θαυμά σου.

Τὸ: στομώνει τὰς μὲ τὸ σφυρίν τοῦ στίχου 188

τονιστέον: στομώνει τὰς μὲ τὸ σφυρίν.

*Ἐν στίχῳ 542 τὸ: τὰ πρόσωπα τοὺς πλουμίζουν
καὶ καλὰ τὰ ζωγραφίζουν

ἔκδοτέον: τὰ πρόσωπά τοὺς πλουμίζουν
καὶ καλὰ τὰ ζωγραφίζουν

Εἰς τὸ κείμενον ὑπάρχουσι ὄρισμένοι λέξεις, αἵτινες ἄλλως πρό-
πειν ἄναγνωσθῶσιν καὶ ἐρμηνευθῶσιν, ἵνα δοθῇ ὀρθὸν νόημα π. χ.
εἰς τὸν στίχον 312 τὸ γράμμα:

τὸ ἐποίησεν ἢ κακὴ γυνὴ σαφὴν εἶται εἰς τὸ γράμμα

ἀντί τοῦ σαφὴν εἶται, ἀναγνωστέον: σὰ φαίνεται.

Τὸ ἐν στίχῳ 333: δαδὲς τὸ τι ἐθυμήθηκεν ἢ σκύλα, διὰ τὰ ποίση
ἀνάγνωθι: διὰ δὲς παραβάλλων τὰ ἐν τοῖς στίχοις 537 καὶ 927
διαδέ.

Πρόκειται περὶ τῶν ψόγων τῶν ἀνδρῶν κατὰ τῶν γυναικῶν, ὁ
στίχος λοιπόν:

ἄκου τί λέγουσιν οἱ σοφοὶ καὶ πῶς τοὺς σουσομιάζουν

ὀρθῶς θὰ εἶχε: καὶ πῶς τὰς σουσομιάζουν.

Αἱ γυναῖκες πάλιν, συζητοῦσαι διὰ τοὺς κατ' αὐτῶν ψόγους τῶν
ἀνδρῶν, λέγουσιν: (437)

... ἄφες τοὺς καὶ ἄς φωνάζουν

ὡς εἶναι καὶ ἄν σοφώτατοι καὶ μέγα τῶν πραγμάτων!

*Ἴνα ἔχῃς τὸ ὀρθόν, ἀνάγνωθι: ἄς εἶναι καὶ σοφώτατοι.

*Ὁ στίχος 460:

ἐγὼ εἶδα κάπου ἐνάλωτε γυναῖκες ὁποῦ ἐκλαῖαν

καὶ ἐμοιρολογοῦσαν μία γυνήν, νεκρὴν, ἀποθαμένην

δίδει ὀρθὸν νόημα, ἂν τὸ: ἐνάλωτε ἀναγνωσθῇ ἀναλυτές = μὲ
ἀναλελυμένην τὴν κόμην, ὡς πράττουσιν αἱ θρηνητήριαι. Τὸ: ἀναλυτά,
καὶ ἐν Κρήτῃ ἀνελευτά μαλλιά εἶναι σύνθηρες μὲ συνώνυμον ξέπλεκα.
Δὲν τυγχάνει, βέβαια, τοῦ ὀρθοῦ ἢ τοῦ πιθανοῦ ἢ ἀνάγνωσις τοῦ I.
Ψυχάρη* ἐν ἄλλοτε, τὸ ὁποῖον, ὡς λέγει, ἐσηματίσθη κατ' ἐπίδρασιν
τοῦ ἐνίοτε, ἐν τούτοις.

*Ὁ Krumbacher, ἐν φ' ἐν στίχῳ 503 τὸ χειρόγραφον ἔχει

τὸ στολίδι ἔχουν πλοῦτος

οὐχὶ ὀρθῶς, ἐκδίδει: ἔχουν πλοῦτο.

Τὸ πλοῦτος, ἀντί ὁ πλοῦτος, εἶναι γνωστὸν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ
ἤδη ἀπὸ τῆς μεταγενεστέρως ἐποχῆς καὶ νῦν δὲ πολλοχοῦ φέρεται.

*) J. Psichari, A propos du Weiberspiegel BZ, 16, 166.

Ἡ πορνευομένη γυνή

*βάνει καὶ μικρὸν κοπέλι
καὶ τὸν ἄνδρα της οὐ θέλει
ἐπειδὴ τὸν ἔχει τρέλι (στ. 692)*

Περὶ τοῦ *τρέλι* τούτου γράφει ὁ Ξανθουδίδης (BZ, 16, 472) δύσκολον τὸ *τρέλι*, ἀντὶ τοῦ *τρελόν*. Τὸ *τρέλι* ἐν τούτοις τοῦτο ἀναγνωστέον ἀσφαλῶς *τρέλλη*. Ἐν Κρήτῃ σήμερον, καὶ οὐχὶ ἀλλοιχοῦ, *τρέλλης* λέγεται ὁ *τρελλός*, λέξις φερομένη καὶ ἐν ποιήματι, ὡς ἐν τῷ περὶ ἀπίστου γυναικὸς ἔνθα φέρεται :

*κι' ἔκαμ' ἀσερνικὸ παιδὶ καὶ τό 'χω συντροφιά μου
κι' ἄ δὲ σ' ἀρέση, κερατᾶ, κι' ἄ δὲ σ' ἀρέση, τρέλλη
χαμήλωνε τὰ κέρατα, κούνησε τὸ κωπέλλι⁹*

Πρὸς τὸ *τρέλλης* τοῦτο πβ. τὸ ἐξ ὑδρίας τοῦ πρώτου ἡμίσεος τῆς Δ' π. X. ἑκατονταετηρίδος *Τρέλλος* (Πυθίων *Τρέλλο*) τὸ ὁποῖον ὁ Wilhelm ἐν *Jahreshefte des öster. archaeol. Inst. in Wien* τόμ. IX σ. 277 ὀρθῶς συνδέει πρὸς τὸ νεοελληνικὸν *τρέλλος*. Πρόσθετες ὅτι παρ' Ἡρωδιανῶ (I p. 30 καὶ II p. 919) ἀναφέρεται τὸ *Τρέλλων* ὡς κύριον ὄνομα.

Ἡ θέλουσα νὰ μεταβῆ πρὸς συνάντησιν τοῦ ἐρωμένου, ἵνα διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τοῦ συζύγου, μεταχειρίζεται διαφόρους δικαιολογίας⁹ πλὴν ἄλλων λέγει :

ὅτι κόπτει με νὰ πέσω (στίχ. 712)

Τὸ χειρόγραφον εἶχεν ἀρχικῶς *χέσω*, τοῦτο δ' εἶναι καὶ τὸ ὀρθόν. Καὶ σήμερον τὸ : *μὲ κόβει ἢ κοιλιὰ μου μεταχειρίζομεθα ἐπὶ παρομοίας περιπτώσεως.*

Εἰς τὸν στίχον 832 τὸ χειρόγραφον δίδει :

*ἂν τὴν εἶρη τὴν γαδᾶρα
νὰ τὴν κόψη τὴν μυτᾶρα
καὶ νὰ σπάσῃ τὴν κακᾶρα*

Τὸ *κακᾶρα* τοῦτο ὁ Ξανθουδίδης (BZ, 16, 476) θέλει ν' ἀναγνωσθῆ *καυκᾶρα*, λέξις χρησιμοποιοιμένη ἐν Κρήτῃ. Ἡ διόρθωσις φρονῶ ὅτι εἶναι περιττή. Ἡ *κακᾶρα* εἶναι μεγεθυντικὸς τύπος τοῦ *κάκαρο*, ὅπερ καὶ νῦν πολλαχοῦ δηλοῖ τὸ κρανίον. Ἦτο δ' ἡ λέξις ἐν χρῆσει ἤδη κατὰ τὸν IB' αἰῶνα ὡς μαρτυρεῖ ὁ Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος γράφων (Παρεκβ. 1796, 57) : «*Μέχρι καὶ νῦν τινες τῶν μὴ κατὰ γλώσσαν λογάδα ὀμιλούντων τὴν ἀπηλον γῆν ξηρὰν εἶναι φασιν ὡς τὸ κάκαρον, ὃ κρανίον ἐκεῖνοι νοοῦσι*». Ἐννοεῖται ὅτι, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ

⁹ Ἄριστ. Κριάρη, Πλήρης συλλογὴ Κρητικῶν δημοδῶν ἰσμάτων⁹, σ. 340. Janna ris, Kretas Volkslieder 208. Οἱ στίχοι περίπου αὐτοὶ φέρονται καὶ ἐν Ροδίῳ ποιήματι.

ἔδειξα¹⁰, τὸ οὐσιαστικὸν κάκαρο προέρχεται ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἐπιθέτου κάκαρος, τοῦ δηλοῦντος τὸν σκληρὸν καὶ ἀπόκροτον. Ὅρα δ' ὅτι τὸ κάκαρο, ἦτοι κρανίον, σήμερον, σκαπτικῶς λέγεται καὶ *ξερό*.

Αἱ ἄπιστοι χαρακτηρίζονται ὑπὸ τοῦ στιχουργοῦ (στίχ. 838) ὡς :

Οἱ κακῆς πασιδομένες

Τὸ *πασιδομένες*, ὃ μὲν ἐκδότης, πρὸς τὸ κασίδα συνδέων, εἰκάζει μὴ κασιδεμένες γραπτέον, ὃ δὲ Γ. Χατζιδάκις¹¹ ἀναγινώσκει *πάσι* (=ὑπάγου) *δεμένες*, ὃ Παπαδόπουλος Κεραμεύς (BZ, 15, 505) ἀφ' ἑτέρου θέλει ν' ἀναγνώσωμεν *πασιδωμένες*=*πασσαλειμμένες*. ἀφ' οὗ λέγει, τὸ *πασσιζω* σημαίνει ἐπιπάσσω. Τέλος ὃ Ξανθουδίδης¹² ἀναγινώσκει *κασιδιασμένες* ἢ *πασσαλειμμένες*.

Τὸ *πασιδομένες* ἀναγνωστέον *πᾶσι δομένες*, ἐκεῖνα δὴλα δὴ αἱ ὀποῖαι παραδίδονται ἢ τὸ δίνουεν εἰς πάντας, συνέρχονται μετὰ τοῦ τυχόντος. Πβ. τὴν προσωνυμίαν παλαιᾶς ἐταίρας *Πανδοσία*. Ὁ Ἄρτεμίδωρος (Ὀνειροκρ. 5,76) τὴν προνευομένην γυναῖκα χαρακτηρίζει ὡς «*παντὶ προκειμένην*», Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος (P G, 34 693) ὡς ἐκείνην «*ἢ πᾶσιν ἐπιδίδωσιν ἑαυτήν*», ἢ αὐτὴ ἐν τῷ βίῳ τοῦ, ὁσίου Ἀβραμίου (P G, 115, 68) λέγεται ὅτι «*ἦν πρόχειρος τῷ βουλομένῳ παντὶ*» εἰς τὰς Ἀσίζας τέλος τῆς Κύπρου (Σάθα, Μεσ. Βιβλ. 6, 187, 30· 439, 15) ὅτι «*γίνεται τῶν πάντων*».

Εἰς τὸν στίχον 1010 ἐξ. φέρεται :

ἔδε τούτη ἢ πουτάνα

ἔπου νά ναι λωλοκάνα

καὶ μαυλίστρια καὶ πουτάνα

Τὸ *λωλοκάνα* ὃ Ξανθουδίδης (BZ, 16, 477) προτείνει ν' ἀναγνωσθῆ *λειανοκάνα*=μὲ λεπτοὺς πόδας.

Νομίζω ὅτι δὲν εἶναι βαρεῖα ὕβρις διὰ γυναῖκα νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἔχουσα λεπτοὺς πόδας. *Λωλοκάνα* εἶναι ἢ ἔχουσα λωλά, ἦτοι τρελλὰ καννιά, ἦτοι πόδια, ἢ ραιβή, ἢ στραβοκάνα¹³, ἥτις νῦν ἐν Λέσβῳ λέγεται τρελλοκάνα. Ἐνταῦθα ὁμως ἢ λ., ὡς καὶ ἐν Κυνθίοις, δηλοῖ τὴν ἄφρονα καὶ λάλον γυναῖκα.

ΦΑΙΔΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΕΣ

¹⁰) Φ. Κουκουλέ, Θεσσαλονίκης Εὑσταθίου τὰ λαογραφικὰ 1, 239.

¹¹) Γ. Χατζιδάκι, Φιλολογικὰ ἀνάλεκτα ἐν Ἐπετηρ. τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν 2, 74.

¹²) Στ. Ξανθουδίδου, Συμβολαὶ εἰς τὸν Weiberspiegel BZ, 16, 476.

¹³) Ἐπιθι καὶ Γ. Χατζιδάκιν, ἔνθ' ἀν. 2, 75, καὶ τὸν αὐτὸν ἐν ΜΝΕ. Β' 577.